

Leonardo Da Vinci projektas “ANIMATOR”
2007 09 21 – 2007 09 28
Lenkija

Šių metų rugsėjo pabaigoje įvyko antroji Varšuvos ir Vytauto Didžiojo universitetų projekto „ANIMATOR“ dalis, šįkart kelionės tikslu įvardytos - kultūros animacijos požiūrių vertingos Lenkijos organizacijos.

Pirmoji ir viena iš įsimintinesnių - **Liublino NN Teatras** (No Name Theatre). Ši organizacija turi plačią veiklos sferą – tai kartu ir teatras, ir muziejus, ir kultūros animacijos projektus įgyvendinanti institucija, kurios pagrindinė domėjimosi kryptis – holokaustas Liubline Antrojo Pasaulinio karo metu. Teatras įsikūręs itin simbolinėje vietoje – vartuose, kurie beveik iki XX amžiaus vidurio skyrė dvi miesto dalis – lenkiškąją ir žydiškąją (žydai tuomet sudarė apie 50 procentų Liublino gyventojų). Pastaroji, įsiveržus hitlerininkams, buvo visiškai sunaikinta, gyventojai išžudyti, išvežti į koncentracijos stovyklas, statiniai nugriauti, o jų vietoje netrukus imtos tiesti naujos gatvės, aikštės, statyti nauji pastatai. Vienintėlis išlikęs žydiškosios miesto dalies buvimo pėdsakas – fotografijos bei žmonių prisiminimai. Būtent šiais šaltiniais besiremdami NN Teatro nariai savo patalpose įrėngė originalią ekspoziciją: tamsiuose pastato koridorių labirintuose atkuriamą šios miesto dalies panoramą, gausi fotofiksacija kadras po kadro detalčiai atvaizduoja ištiesas gatves, su jose stovinčiais pastatais, blizgančiomis parduotuvių vitrinomis, reklaminėmis iškabomis, vietiniais gyventojais. Ekspozicija papildoma garsiniais efektais – girdima muzika bei įrašyti išgyvenusių žydų pasakojimai. Koridorių-gatvių labirintas užbaigiamas XX amžiaus pradžios Liublino senamiestį atvaizduojančiu maketu, kuris atveria Antrojo Pasaulinio karo metu šiame mieste įvykdytos destruktijos apimtis.

Kitą dieną NN Teatro narių buvome palydėti į Majdanek'o koncentracijos stovyklą, esančią Liublino pakraštyje. Didžiąją stovyklos dalį pasitraukdami sunaikino vokiečiai, išlikusiuose pastatuose įrengtas muziejus, kuriame eksponuojami išlikę kalinių daiktai, drabužiai, fotografijos. Atkurta stovyklos kalinių aplinka – dviaukštėmis lovomis užgrūsti barakai, dušai, dujų kameros bei krematoriumas. Viename iš barakų įrengta šiuolaikinių instaliacijų ekspozicija, kurios pagrindas – garsiniai, vaizdiniai efektai (pasakojimų, sklindančių iš paslaptinių šulinių, dainų įrašai, šviesos žaismas), bei lytėjimas (atidaromi stalčiukai su įrašais, kalinių pagaminti rankenėle sukami filmukai, patefonas, užgrojantis tik jį atidarius ir t.t.). Pirmoji ekspozicijos dalis skirta

keturiems, skirtingų tautybių, Majdaneke žuvusiems, vaikams, antroji – gausybei kitų žuvusiųjų, kurių pasakojimus galima išgirsti sklindančius iš paslaptinių šulinių, o vardus bei pavardes perskaityti ilgoje baltos drobės juostoje, ištiesoje vienoje iš instaliacijų. Ekspozicijos įkūrėjai – NN Teatro nariai teigė - minėtieji keturi vaikai simbolizuoja visus kitus čia žuvusius mažamečius. Tuo, kaip ir išvardytais konkrečiais kitų žuvusiųjų vardais, siekiama, jog atmintyje išliktų žmonės, asmenybės, o ne mažai emocijų keliantys aukų skaičiai.

Antrasis kelionės taškas - išpūdingasis **Gardzienica'os teatras**. Pirmiausia žiūrovas patenka į ypatingą atmosferą sukeliančią aplinką – senasis Gardzienicos dvaras, kuriame ir įsikūręs šis teatras. Tą vakarą buvo parodyti trys spektakliai, kurie tarytum apjungti į vieną teatrinį ritualą, pasirodymo pradžioje ir ilgosios pertraukos metu, tarsi viena didelė šeima, susirinkusi publika ir teatralai vaišinosi arbata, kava ir mėgstamu lenkų patiekalu – koldūnais. Po kiekvieno pasirodymo žiūrovai sekdami fakelų šviesą keliavo iš vieno dvaro statinio į kitą, kas taip pat tapo mistiškąja „ritualo“ dalimi.

Pirmasis spektaklis, veiksmo pradžia ir nuo pat aktorių pasirodymo žiūrovo dėmesį prikausto intensyvus veiksmas, ekspresija, teatrališkumas, ekspresija, simultaninė veiksmo kompozicija.

Rodėsi, jog spektaklių suvokimui kliūtimi buvo kalbos nemokėjimas, tačiau pasak kolegijų iš Lenkijos, verbalinė kalba šiuose vaidinimuose ne itin padeda susivokti veiksmo bei personažų poelgiuose – nebekuria prasmės, neturi išskirtinio tarpininko statuso, siužetas daugiau kuriamas vaizdinių, judesio ir garsų pagalba. Aktoriai žiūrovą paveikia emocijomis kalba, garsine raiška – jų balso diapozonas įgauna įvairiausių skambesius, sukuriama garsinė ir balsinė kalba, paraleliai naudojama vizualioji dramaturgija, „kūnas kaip tekstas,“ akcentuojamas judesys ir fizinė plastika, kūniškumas, per kurį atskleidžiami simboliai.

Susidarė ispūdis, jog W. Staniewski'o teatras apskritai yra iššūkis žiūrovui ieškančiam aiškių ir vienareikšmių prasmų, siekiančiam atpažinti Antikinę tragediją.

Visiškai kitokie buvo – **Hańsk'o** ir **Zawinów'o** („Nadbużański Klon Zielony“) ir kiti aplankyti liaudies teatrai, kurių veiklos pobūdis beveik tapatus Lietuvos liaudies teatrų veiklai: aktoriai – vietiniai gyventojai (dažniausiai mokytojai), pasirenkamos paprastos, neretai kaimo gyvenimo tematikos pjesės, labiausiai mėgstamas komedijos žanras.

Šiame kontekste išsiskyrė **Przedmieście Teatras**, Łańcut'e, nors apie jį teko spręsti tik iš režisierės bei jaunųjų aktorių pasakojimo, galima buvo priėti išvados, jog šis, skirtingai nuo

minėtųjų teatrų, renkasi sudėtingesnes, šiuolaikiškesne dramas, ieško naujo, originalaus jų pateikimo būdo, vienas iš jų tikslų – profesionalumas, teatras jiems – nėra tik pramoga ar laisvalaikio praleidimo būdas, kartu tai sunkus, pasiaukojimo reikalaujantis darbas.

Kaip minėta pradžioje, šios kelionės tikslas – kultūros animacijos požiūriu vertingos institucijos, išsamiausiai šios veiklos ypatybės buvo pristatytos Krokuvos kultūros centre (**Malopolski Instytut Kultury**), kurio direktorius itin išsamiai pristatė šio centro veiklą, struktūrą, organizuojamus (ir jau suorganizuotus) projektus, tokių projektų įgyvendinimo pobūdį ir problematiką.

Išsamiai apie savo veikla papasakojo asocijacijos „**Miasteczko**” Chełm’e viena iš vadovių, palydėjo į vietines žydų kapines - puikų tokio pobūdžio objektų reatsauravimo pavyzdį – Antrojo Pasaulinio karo metu sunaikintos kapinės atkurtos pirmiausia pasitelkiant autentišką medžiagą – surinktos išlikusios antkapių nuolaužos „užklijuotos“ ant naujų akmeninių plokščių.

Žinoma, didelį įspūdį paliko ir Lenkijos architektūra – margaspalviai Varšuvos senamiesčio namai, Liublino siaurų gatvelių labirintai, ištaigingieji rūmai Łańcut’e, didingoji Vavelio pilis Krokuvoje ir kt.